

Att stärka och ta tillbaka samiska språk

- idéer, strategier och inspiration

Innehåll

Förord	3
Språkpolicy	4
Språkmedvetenhet	5
Olika metoder för att lära sig språket	6
Exempel på aktiviteter	8
Material	9

© Samiskt Språkcentrum 2025

Omslagsbild: Emilia Haller

<https://www.sametinget.se/sprakcentrum>

Förord

Det samiska språket är en bärande del av vår identitet, vårt kulturarv och vår framtid. I en tid då många minoritetsspråk är hotade, är det viktigare än någonsin att aktivt arbeta för att stärka och synliggöra samiskan i vardagen – i hemmet, på arbetsplatsen, i utbildning och i det offentliga rummet.

Denna vägledning är framtagen som ett stöd för att skapa språkliga miljöer där samiskan får ta plats och växa. Den innehåller konkreta riktlinjer, strategier och inspiration för att främja språkmedvetenhet och produktiv tvåspråkighet. Genom att använda samiska i samtal, skrift och aktiviteter, och genom att vara språkliga förebilder, bidrar vi till att revitalisera och bevara våra språk för kommande generationer.

Dokumentet riktar sig till alla som vill arbeta aktivt med samiska språk – oavsett om du är förälder, pedagog, språkaktivist eller bara nyfiken. Det är ett levande dokument som kan anpassas efter olika behov och språksituationer.

Vi hoppas att vägledningen ska inspirera till samtal, handling och gemenskap kring våra samiska språk.

Samiskt språkcentrum

Språkpolicy

En språkpolicy syftar till att ge vägledning i övergripande språkfrågor och riktar sig till alla i en bestämd grupp. En språkpolicy kan leda till en ökad språklig medvetenhet. Här nedan finns förslag på hur en språkpolicy kan se ut:

Nordsamiska:

- Mii álo háliidit atnit sámegeiela go ságastat ja čállit guhtet guoibmái.
- Mii movttiidahttit ja muittuhit guhtet guimmiid ságastit ja čállit sámegilli.
- Mii geahččalit guhtet guimmiid ipmirdit giellarájiid rastá ja jearrat jos eat ipmir.
- Mii leat diđolaččat ahte min giellageavaheapmi váikkuha earáide
- Mii leat giella ovdagovat ja geahččalat oainnusin dahkat ja atnit sámegeiela nu ollu oktavuodain go vejolaččat

Lulesamiska

- Mij agev sámezielav sihtap gå ságastip ja tjállep nubbe nubbáj.
- Mij alodip ja mujttádip nubbe nuppev ságastit ja tjället sámegielláj.
- Mij gáhttjalip dádjadit nubbe nuppev giellarájij rasstá ja gatjádip jus ep dádjada.
- Mij lip diedulattja gåk mijá giellaadnem bájnná iehtjádijt.
- Mij lip gielalasj ávddågávå ja sihtap sámezielav tjalmostahttet ja aktavuodajn gielav doallat náv ålov gå máhttelis.

Pitesamiska:

- Mija sihtap agev sámezielav adnet gu ságastip ja tjállep mubbe mubbáj.
- Mija alodip ja mujttádip mubbe mubbev sámen ságastit ja tjället.
- Mija gáhttjalip mubbe mubbev skenit giellarájij rasstá ja gatjadip jus mija iep skeni.
- Mija skenip gukkte mija giellaadnem bájdná iehtjádijt.
- Mija läp gielalatj ávddågávå ja sihtap sámezielav vujdnusij biejjat ja adnet návt iedna akktavuodajn gu máhttelis.

Umesamiska

- Mijja sijttabe iñtán sámiengiälub adniet gássie gaskuomeäh nålggasehpe jah tjálliebe.
- Mijja ákssiedehepe jah mujttájahttiebe mubbie mubbieb sámien nålggasit jah tjálliet.
- Mijja viggabe mubbie mubbieb skenet giállarájij rastá jah gehttjebe jüs mijja ehpe skenh.
- Mijja skenebe gukkte mijjan giällaadnuo bájnná jiatjájde.
- Mijja lehpe uvddagávvaah giälasne jah sijttabe sámiengiälub vujdnasissa buöktiet jah adniet náv iädna ekttjvuadijne guh máhttelis.

Sydsamiska

- Mijjiej sijhtebe iktesth saemiengielem nuhtjedh gosse sinsitnine soptsestibie jñh tjaelebe.

- Mijjiej sinsitniem skreejrebe j̄ih mojttestehtebe saemien soptsestidh j̄ih tjaeledh.
  - Mijjiej pryövebe guarkadidh ḡieleraasti raastah j̄ih gih̄tjebe jis ibie guarkedh.
  - Mijjiej guarkebe guktie ḡieleätnojne jeatjabidie baajnehtibie
  - Mijjiej libie åvteguvvieh ḡielesne j̄ih sij̄htebe saemienḡielem v̄ååj̄nedehtedh j̄ih nuhtjedh dan j̄ijn̄jh maam maehtebe.
-
- *Vi vill alltid använda samiska då vi talar och skriver med varandra.*
  - *Vi uppmuntrar och påminner varandra om att tala och skriva på samiska.*
  - *Vi försöker förstå varandra över språkgränserna och frågar när vi inte förstår.*
  - *Vi är medvetna om hur vårt eget språkbruk påverkar andra.*
  - *Vi är språkliga förebilder och strävar efter att synliggöra och använda samiska i så många sammanhang som möjligt.*

Språkmedvetenhet

Starka språkmodeller skapar tvåspråkiga barn som kan läsa, skriva och prata både samiska och svenska, medan svaga språkmodeller gör att barnen inte blir funktionellt tvåspråkiga. Begreppen starka och svaga språkmodeller har sin grund i forskning av Colin Baker, Foundation of Bilingual Education and Bilingualism (2011).

För att arbeta språkmedvetet så finns norska sametingets rapport *Sterke språkmodeller inom projektet Sámi mánát od̄đa searvelanjain - Samiske barn i nye pedagogiske rom (SáMOS)* som man kan hämta inspiration från. Nedan är ett utdrag från denna rapport översatt från norska:

Språkmedvetenhet är en viktig och rekommenderad värde- och funktionsprincip för all mänsklig verksamhet, men särskilt för att stärka och vitalisera hotade språk. Språkmedvetenhet innebär att utforska och undersöka språk- och språkpraxis och planera aktiviteter med ett språkligt perspektiv. Det är alltså en obestridlig del av starka språkmodeller.

Ni kan läsa hela rapporten om starka språkmodeller här ([länk](#))

Förslag på enspråkiga samtalsstrategier

Produktiv tvåspråkighet förutsätter enspråkiga miljöer. Produktiv tvåspråkighet innebär att man aktivt kan använda och uttrycka sig på två språk, både i tal och skrift. Enspråkig miljö innebär en situation där endast ett språk används och dominerar, vilket kan påverka hur individer och samhällen uppfattar och hanterar språk.

Enspråkiga samtalsstrategier leder till att både den vuxna och barnet talar samiska. Här är förslag på strategier:

- Jag förstår inte-strategin.
  - Om barnet talar majoritetsspråket förstår den vuxna bara lite.
- Gissa.
  - Om barnet talar majoritetsspråket gissar den vuxna vad barnet säger. Man kan också gissa lite fel.

- Reagera med ord
  - Om barnet talar på majoritetsspråket gör den vuxna det tydligt i ord vad som förväntas, på samiska. Det kan till exempel vara "Maid?", "Muittátgo man gillii mii dáppe hupmat?" eller "Dajamat dan sámegillii!"
- Reagera med en blick
  - Om barnet talar på majoritetsspråket visar den vuxna med en blick eller ansiktsuttryck att något inte stämmer.
- Hjälpstrategin
  - Den vuxna hjälper barnet att börja prata samiska genom att börja ordet eller början på meningen på samiska och låter barnet fortsätta.

Olika metoder för att lära sig språket

Följande stycken är från boken *Bringing Our Languages Home* av Leanne Hinton där man beskriver olika metoder för att lära sig språket. Den svensk/samiska versionen av boken *Bringing Our Languages Home* finns att beställa på gielejarnge@sametinget.se. Boken finns även som E-bok [BRINGING OUR LANGUAGES HOME](#).

Ett viktigt steg i språkplaneringen är att utgå från den språksituation man befinner sig i och de är indelade i tre kategorier:

1. Båda föräldrarna talar språket flytande.

Grattis i så fall! Det enda ni behöver göra är att börja prata språket med varandra och med era barn. Men det är aldrig för tidigt att börja. Varför inte redan idag? "Lättare sagt än gjort!" tänker du kanske. Och det har du rätt i. I boken finns det exempel på saker som kan göra det svårt.

2. Ena föräldern talar språket flytande.

Metoden "en förälder – ett språk" används ofta när bara en förälder talar det önskade språket flytande. Det har forskats mycket om denna metod för att göra barn tvåspråkiga och det finns flera handböcker som kan hjälpa föräldrar att förstå metoden och lyckas med den. Se till exempel Suzanne Barron -Hauwaerts *Language strategies for bilingual families* (Språkstrategier för tvåspråkiga familjer) som innehåller många viktiga råd för hur man ska använda "en förälder – ett språk". Barn är fullt kapabla att växa upp tvåspråkiga, trespråkiga eller till och med fyrspråkiga. Men då måste föräldrarna skapa en miljö där båda (eller alla) språken kan blomstra. Barron- Hauwaert påpekar att ett barn måste höra minoritetsspråket 40–60 procent av tiden för att bli lika bra på båda språken.

Viktiga faktorer för att lyckas med "en förälder – ett språk" är till exempel

- 1) att konsekvent använda minoritetsspråket när man talar med barnen
- 2) att båda föräldrarna stödjer metoden (till exempel kan arbetet undermineras om den ena föräldern är missnöjd för att hen inte kan språket som den andra föräldern använder) och

3) att det finns stöd utanför hushållet, till exempel genom kontakt med släktingar eller vänner som också använder språket, eller en skolverksamhet, så att barnen får hjälp att inse att språket är användbart även utanför hemmets väggar

-Det är alltid det hotade språket som behöver mest omsorg och stöd, eftersom majoritetsspråket finns överallt och enkelt kan tränga ut ditt arvspråk om du inte tar dig tid och hittar på olika sätt att ge det till dina barn.

3. Ingen av föräldrarna talar språket flytande.

Om ingen av er pratar språket flytande måste ni förstås själva lära er det för att kunna göra det till ert hemspråk. I det läget lär sig hela familjen språket tillsammans. Allt som föräldern lär sig bör också förmedlas till barnen, antingen samtidigt eller senare samma dag. Ett sådant familjegemensamt läroprojekt kan bli roligt och givande för alla i familjen. Här kommer några förslag på hur man kan lära sig språket:

- Lära sig av människor som talar språket.

Om du har släktingar eller vänner som talar språket är det inte bara möjligt att lära sig av dem – det är det allra bästa sättet. Du kan be talarna i din bekantskapskrets att lära dig ord och fraser, eller helt enkelt be dem prata språket till dig så ofta det bara går. Du kan läsa mer om lärlingsverksamheten som nämns i kapitel 3 och i kapitel 5 som är en intensiv metod för att lära sig på tu man hand med en person som talar språket. Manualen för lärlingsmetoden kan ge dig vägledning i hur du ska lära dig av en person som talar språket.-

- Stödverksamhet i lokalsamhället.

Om du har tur finns det språkverksamheter i ditt lokalsamhälle som direkt eller indirekt kan stödja din språkinläring. Utbildningar och kurser vid högskolor och universitet. Universitet och högskolor kan ha utbildningar och kurser som hjälper dig att lära dig ditt språk. Många högskolor erbjuder distansutbildning för de som inte bor i närheten.

- Böcker och inspelningar.

Du kan hitta material som hjälper dig att lära dig språket: grammatikböcker, inspelade språklektioner och ordböcker finns tillgängliga för en del hotade språk. Det finns visserligen inte lika mycket sådant material för hotade språk som för världsspråk men man vet aldrig vad som finns förrän man letar.

- Språkvetenskapliga texter och gamla dokument.

För många hotade språk kan det finnas gamla dokument tillgängliga från en tid då folk läste och skrev på språket. Det kan finnas grammatik- och ordböcker och samlingar med folksagor. För språk som inte har några talare är den sortens material den enda vägen till att revitalisera språket. Även om materialet inte är gjort för språkinläring kan det användas för att lära sig. Du kanske måste söka i arkiv på universitet och museer för att hitta det. Internet kan vara en viktig sökväg.

- Samarbeta med språkvetare.

För en del språk finns det inte mycket dokumentation men om det inte finns några talare måste du hitta ett sätt att arbeta med det lilla material som finns. Lingvister (språkvetare) kan hjälpa till att rekonstruera ett språk genom att använda de mönster de hittar i dokumentationen till att skapa nya ord, eller jämföra med besläktade språk som har talare eller bättre dokumentation och på så vis räkna ut hur ord på de språken skulle låta på ditt eget språk.

- Övning och bruk.

Vilken språkinlärningsmetod du än använder så kommer du inte att lära dig något om du inte övar flitigt och använder språket.

- Ha anteckningar i fickan.
- Sätt upp lappar runt om i hemmet med ord för olika föremål, som också blir en påminnelse om att använda orden.
- Spela CD--skivor på ditt språk i bilen eller hemma.
- Prata ditt språk med dina vänner, din hund och dig själv. Dina egna barn kommer att vara den bästa gruppen att öva med. Och var beredd på att de kommer att lära sig snabbare än du

Börja med det du kan och använd det så mycket som möjligt.

- Börja med små saker, som måltider, och skapa språkritualer kring dem.
- Du måste inte alls prata flytande. Alla måste börja någonstans.
- Du måste vara konsekvent och tala ditt språk även om ditt språk inte är perfekt! Det är bättre än inget. Man blir van vid att höra ljuden, man blir van vid att höra hur det flödar.
- Du kanske inte har några talare av ditt språk i närheten, men du kan alltid gå ut på nätet och skaffa böcker och stödresurser, t.ex. ordlistor

Exempel på aktiviteter

Här följer en lista på de många aktiviteter, gamla som nya, som kan utföras på ditt språk för att hjälpa dina barn att lära sig det. Vissa är exempel från boken *Bringing our Languages home* och vissa är tips från oss på Samiskt Språkcentrum.

En del av dem gör ni kanske redan på majoritetsspråket, och i så fall bör du försöka börja använda ditt arvspråk i stället. En del kanske är saker som ni inte har gjort förut, men som ni kan göra till en del av ert hemliv och använda som verktyg för språkinläring.

- **Spel och lekar**

Exempelvis brädspel, kortspel, domino, pussel, traditionella lekar eller hitta på egna pjäser och sketcher

- **Böcker**

Exempelvis böcker på ditt språk, bilderböcker utan text eller bilderböcker med tejp över texten om den är på majoritetsspråket

- **Konst, handarbete och hantverk**

Exempelvis rita, måla, tillverka föremål och all slags duojje.

- **Musik**

Exempelvis traditionella sånger och jojkar eller hitta på nya sånger.

- **Matlagning och måltider**

Laga mat tillsammans, äta tillsammans, plocka undan och diska tillsammans

- **Hushållssysslor**

Tvätta kläder, diska, bädda sängar, städa rum, utfodra husdjur eller boskap, hemmafixarprojekt

- **Sport och andra utomhusaktiviteter**

Olika bollspel som familjer kan spela, traditionella sporter och utomhusaktiviteter, tälta, vandra

- **Traditionell kunskap - Árrbemáhtto**

Gör olika aktiviteter kopplat till exempelvis renskötsel, fiske, bärplockning och byggnadskonstruktion.

Material

Ni finner språkstärkande material skapat av Samiskt språkcentrum på alla samiska språk på den digitala samlingsidan *Giällavuossa* Giällavuossa - Sametinget.se

